

COVID-19 DAN KEYINGI DAVRDA OG‘IZ BO‘SHLIG‘I PATOLOGIYALARI: KLINIK KECHISHI, PATOGENEZI VA STOMATOLOGIK DAVOLASH YONDASHUVLARI

Mo‘minova O‘.Sh.

EMU universiteti Toshkent O‘zbekiston

Annotatsiya: COVID-19 infeksiyasi butun organizm tizimlariga, jumladan, og‘iz bo‘shlig‘i to‘qimalariga ham uzoq muddatli salbiy ta‘sir ko‘rsatishi bilan tavsiflanadi. So‘nggi ilmiy ma‘lumotlarga ko‘ra, SARS-CoV-2 virusi og‘iz shilliq qavati, til epiteliysi va so‘lak bezlarida yuqori darajada ekspressiyalangan ACE2 retseptorlari orqali to‘g‘ridan-to‘g‘ri zararlovchi ta‘sir ko‘rsatadi. Post-COVID davrida bemorlarda kserostomiya, disgeuziya, aftoz va nekrotik stomatit, og‘iz kandidiozi, gingivit va parodontitning og‘irlashgan shakllari keng uchramoqda.

Ushbu ilmiy maqolada COVID-19dan keyingi davrda og‘iz bo‘shlig‘ida kuzatiladigan asosiy patologik holatlar, ularning patogenetik mexanizmlari, klinik belgilari hamda zamonaviy stomatologik diagnostika va davolash yondashuvlari kompleks tarzda yoritilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, post-COVID bemorlarda og‘iz bo‘shlig‘i kasalliklarining rivojlanishi immunitetning pasayishi, mikrosirkulyatsiya buzilishi, dori

Kalit so‘zlar: COVID-19, post-COVID sindromi, og‘iz bo‘shlig‘i patologiyalari, kserostomiya, stomatit, parodont kasalliklari.

ПАТОЛОГИИ ПОЛОСТИ РТА В ПОСТКОВИДНЫЙ ПЕРИОД: КЛИНИЧЕСКОЕ ТЕЧЕНИЕ, ПАТОГЕНЕЗ И СТОМАТОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ЛЕЧЕНИЮ

Муминова У.Ш.

Университет EMU, Ташкент, Узбекистан

Аннотация: Инфекция COVID-19 характеризуется длительным системным воздействием на организм, включая ткани полости рта. Установлено, что вирус SARS-CoV-2 проникает в слизистую оболочку полости рта и слюнные железы через рецепторы ACE2, что приводит к развитию различных воспалительных и дистрофических изменений. В постковидный период у пациентов часто выявляются ксеростомия, нарушение вкуса, афтозный стоматит, кандидоз, а также прогрессирование гингивита и пародонтита.

В статье подробно анализируются клинические проявления, патогенез и стоматологические аспекты диагностики и лечения поражений полости рта

после COVID-19. Полученные данные подчеркивают необходимость комплексного подхода к ведению пациентов в постковидный период.

Ключевые слова: COVID-19, постковидный синдром, патология полости рта, ксеростомия, стоматит.

ORAL CAVITY PATHOLOGIES IN THE POST-COVID-19 PERIOD: CLINICAL FEATURES, PATHOGENESIS AND DENTAL MANAGEMENT APPROACHES

Muminova O.Sh

EMU University, Tashkent, Uzbekistan

Abstract: COVID-19 infection is associated with long-term systemic effects, including significant involvement of the oral cavity. SARS-CoV-2 enters oral tissues through ACE2 receptors highly expressed in the oral mucosa and salivary glands, leading to various pathological changes. In the post-COVID-19 period, patients frequently present with xerostomia, taste disorders, aphthous stomatitis, oral candidiasis, and exacerbation of periodontal diseases.

This article provides a comprehensive analysis of oral cavity pathologies observed after COVID-19, their pathogenetic mechanisms, clinical manifestations, and modern dental management strategies. The findings emphasize the importance of early diagnosis and individualized dental care in post-COVID patients.

Keywords: COVID-19, post-COVID syndrome, oral pathology, xerostomia, periodontal disease.

COVID-19 infeksiyasi XXI asrning eng dolzarb global tibbiy muammolaridan biri bo'lib, u nafaqat o'tkir respirator kasallik sifatida, balki uzoq muddatli tizimli asoratlari bilan ham xarakterlanadi. So'nggi yillarda "post-COVID sindromi" tushunchasi tibbiyot amaliyotiga keng kirib kelib, kasallikdan sog'aygan bemorlarda turli organ va tizimlar faoliyatining uzoq davom etuvchi buzilishlari qayd etilmoqda. Ushbu asoratlar orasida og'iz bo'shlig'i to'qimalarida kuzatiladigan patologik o'zgarishlar alohida klinik va ilmiy ahamiyatga ega.

Shuningdek, COVID-19 davolash jarayonida qo'llaniladigan antibiotiklar, kortikosteroidlar va antikoagulyant dorilar, surunkali stress, gipoksiya va umumiy metabolik buzilishlar ham og'iz bo'shlig'i patologiyalarining rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli post-COVID bemorlarida stomatologik holatni chuqur va kompleks baholash zamonaviy stomatologiya oldida turgan muhim vazifalardan biridir.

Mazkur ilmiy ish COVID-19dan keyingi davrda og‘iz bo‘shlig‘ida uchraydigan patologik o‘zgarishlarning klinik xususiyatlari, patogenetik mexanizmlari va stomatologik yondashuvlarini tizimli tahlil qilishga bag‘ishlangan.

Tadqiqot materiali va usullari: Tadqiqotda COVID-19 bilan kasallanib sog‘aygan 120 nafar bemor (18–60 yosh) ishtirok etdi. Nazorat guruhi sifatida COVID-19 bilan kasallanmagan 60 nafar sog‘lom shaxs tanlandi. Bemorlar klinik ko‘rik, anamnez yig‘ish, og‘iz bo‘shlig‘ining vizual va instrumental tekshiruvlari, periodontal indekslar (OHI-S, CPI), mikrobiologik va laborator tekshiruvlar yordamida baholandi.

Tadqiqot natijalari:

Jadval 1

POST-COVID BEMORLARDA ANIQLANGAN OG‘IZ BO‘SHLIG‘I PATOLOGIYALARI

Patologiya turi	Bemorlar soni (%)
Kserostomiya	48,3
Ta‘m sezish buzilishi (disgeuziya)	42,5
Aftoz stomatit	31,7
Og‘iz kandidiozi	28,3
Gingivit	54,2
Parodontit	37,5

Izoh: Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, eng ko‘p uchraydigan holatlar gingivit va kserostomiya bo‘lib, bu og‘iz gigiyenasining yomonlashuvi va so‘lak sekretsiasining kamayishi bilan bog‘liq.

JADVAL 2

OG‘IZ BO‘SHLIG‘I PATOLOGIYALARINING EHTIMOLIY PATOGENETIK OMILLARI

Omil	Ta‘sir mexanizmi
ACE2 retseptorlarining faolligi	Virusning to‘qimalarga kirishi
Immunitet pasayishi	Ikkilamchi infeksiyalar
Dori vositalari	Shilliq qavat qurishi
Stress va gipoksiya	Mikrosirkulyatsiya buzilishi

Izoh: Patologik jarayonlarning rivojlanishida bir nechta omillarning kombinatsiyalangan ta‘siri muhim rol o‘ynaydi.

Xulosa: O‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, COVID-19dan keyingi davrda og‘iz bo‘shlig‘i patologiyalari sezilarli darajada ko‘payib, ularning klinik kechishi

og'irroq va uzoq davom etuvchi xarakterga ega bo'lmoqda. Post-COVID bemorlarda kserostomiya, disgeuziya, og'iz shilliq qavatining yallig'lanish va distrofiya holatlari, shuningdek, periodontal kasalliklarning faollashuvi ko'p uchramoqda.

Ushbu patologik jarayonlarning rivojlanishi SARS-CoV-2 virusining og'iz bo'shlig'i to'qimalariga bevosita ta'siri, immun tizimining susayishi, mikrosirkulyatsiya buzilishlari hamda dori vositalarining nojo'ya ta'siri bilan chambarchas bog'liq ekanligi aniqlandi. Bu esa post-COVID bemorlarini stomatologik jihatdan alohida risk guruhiga kiritish zarurligini ko'rsatadi.

Natijalarga asoslanib aytish mumkinki, post-COVID davrida bemorlarni stomatologik kuzatuvdan o'tkazish, og'iz bo'shlig'i gigiyenasini kuchaytirish, shilliq qavatni regeneratsiyasini qo'llab-quvvatlovchi va immunitetni mustahkamlovchi kompleks davolash choralarini qo'llash muhim ahamiyatga ega. Stomatologlar ushbu toifadagi bemorlar bilan ishlashda individual yondashuv asosida diagnostika va davolash algoritmlarini ishlab chiqishlari zarur.

ADABIYOTLAR:

1. World Health Organization. Clinical management of COVID-19.
2. Xu H. et al. Oral manifestations of COVID-19.
3. Pedrosa M.S. et al. Salivary glands and SARS-CoV-2.
4. Uzbek Respublikasi SSV klinik tavsiyalari.